

A szégyenkő, tarisznyakő, szégyenfa, pellengér

A fent említettek mind megszégyenítő büntetőeszközök voltak, amelyet Európában helyenként (Királyföld) a XIII. századtól, tömegesen a XVI. századtól kezdve sok helyen még a XX. században is alkalmaztak a részeges, parázna, tolvaj, garázda, becsületsértő, botrányt okozó vagy gyalázkodó személyekkel szemben. A szégyenkőnek (pellengérnek) többféle használata lehetett:

1, a követ az elítéltnak egy meghatározott távolságra kellett elvinnie nagyobb embertömeg szeme láttára (pl. vásár alkalmával), sokszor dob és sípszó mellett, Erdélyben sok helyen tarisznyába téve történt a szégyenkő hurcolása (innen a tarisznyakő elnevezés), amelyen groteszk ember-, számár- vagy nyúlfej volt látható. [\[1\]](#)

2, A kőre állítva gúnyolták, szégyenítették meg a bűnös embert.

3, Amennyiben kőből vagy fából készült pellengért állítottak, ahhoz kikötötték az elítéltet, akit szidalmaztak, leköptek, megdobáltak az arra járók, olykor pedig a hóhér meg is verte vagy korbácsolta.

Már Kálvin János első genfi fellépésekor (1536-38) az új vallás kialakításánál szerepet kapott ez a büntetési forma. Kálvin 21 pontban foglalta össze, amit egy evangéliumi embernek hinni kellett, amire aztán a tanács jóváhagyását követően a polgároknak fel kellett esküdniük. Az

Istentiszteletet az úrvacsora köré építette fel, a bűnben élőket pedig előbb az úrvacsorázástól tiltották el, folyamatos visszaesés után azonban pellengérre állították és –bűneiket jelezvén– nyakukba akasztották a boros üveget vagy a kártyát. [2] Többek között ennek a megszégyenítés módnak köszönhette Kálvin, hogy elüldözték onnan.

[3]

Meg kell említenünk, hogy ezt a büntetési módot néhányan nem tekintik a népi kultúra velejárójának, mivel az szerintük egy felettes (egyházi) szerv feudális rendi maradványa. [4] Ez a vélemény szerintünk nem igaz, hiszen a Református Egyházközségekben valódi népképviselőt valósult meg. A presbitereket demokratikusan választották az egyháztagok azok közül, akik hitben jártak és tagjai voltak az eklézsiának, és aztán ezek intézték az egyház és mindennapi élet dolgait, hívták vagy küldték el a lelkeszt (ha nem tetszett a működése), gazdálkodtak és döntöttek a fontos ügyekről a gyülekezetekben. Számos falunk tanácsa teljesen megegyezett a presbitériummal!

A pellengérre igény volt, maga a falusi társadalom is elvárta az apróbb bűnök elkövetőinek megregulázását. A szégyenfa vagy szégyenkő a korabeli falvak és városok arculatához ugyanúgy hozzátartozott, mint a templom, kocsmá, piac, községháza, nagyrészt ezek mellett vagy előtt került kihelyezésre jól látható helyre. A bűnök vezeklésének a része volt az [ekleziás szék](#) is. A bűnösnek bocsánatot kellett kérnie bűnéért és meg kellett fogadnia a gyülekezet előtt, hogy nem vétkezik többé. A büntetéseket egyházi jegyzőkönyvekbe vezették. Jász-Nagykanizsai-Szolnok megyében 3 település is található, ahol a Református Egyháznak díszes, szépen festett jegyzőkönyve van, amibe fel vannak pontosan vezetve az

eklézsiakövetők, időpontok és bűnök. Kenderesen oszlopokba rendezve vezették „A Meg-esett Személyek”-et időponttal és vétkekkel. Kondás Péter Mihály 1765. augusztus 31-én paráznaságban taláztatott vétkesnek, míg Berényi István 1766. március 24-én káromkodásban.

Amennyiben vegyes lakosságú településen történt az eset, a presbitérium a saját felekezeti tagját büntette meg csupán. [\[5\]](#)

A jászalsószentgyörgyi római katolikus templom kertjének déli sarkában a millennium alkalmából ültetett hatalmas tölgyfa tövében egy lapos szív alakú bazaltkő hever. Két évszázadon keresztül ez volt a község szégyenkőve, amelyre a „kisebb” bűncselekmények elkövetőit állították fel. Jászalsószentgyörgyön kialakult szokás szerint a Cérnákat pálcával vagy bottal, a nőket pedig korbáccsal sújtották. A községi *protocollum* (jegyzőkönyv) feljegyzéseiben a büntetés számtalan esetét őrizte meg számunkra. Közülük álljon itt két ítélet az akkori eljárás fegyelemtartásának megvilágítására. 1761-ből:

„Halla István megrészegevdén korán a templom előtt a népnek szemeláttára káromkodott. Másoknak jó példájára, magának pedig megjobbítására 100 pálczákkal megcsapattatni decidállatik.”

1764-ből: *„ Vanger Illus, a Fejes János menyje 25 korbáccsal megcsapattalí azért, hogy mind Fejest a gatszullyal meg szurkálta. Fejesnél is össze karmozsálta s irtóztató mocskos szóval az öregasszonyt tsúfolta is, ezért a most említett büntetést, ha pedig ennek utána olyan rajta tapasztaltatik valahányszor, annyiszor ezen büntetése megfog dupláztatni.”*

1948 júniusában a felháborodott, mélyen vallásos asszonyok az államosításra szavazó Berkes Jolán tanítónőt állították ide pellengérre. A fellázadt asszonyoknak az külön sérelmes volt, hogy Berkes Jolán, aki kántorkodott is a háború alatt a faluban, kántor-tanító létére, az egyház ellen szavazott.

A szégyenkő, tarisznyakő, szégyenfa, pellengér

Írta: Benedek Csaba

2020. április 17. péntek, 17:41 - Módosítás: 2020. április 26. vasárnap, 11:41

